

Yaşamboyu Öğrenme Etkinliği “Enformasyon Okuryazarlığı”*

Activity of Lifelong Learning: “Information Literacy”

Oya Gürdal**

Öz

Enformasyon okuryazarlığı, bireylerin, sorun çözme ve karar verme aşamalarında enformasyonun gereksinim olduğu bilincine varmaları, gereksindikleri enformasyona erişim ve kullanım becerilerine sahip olmaları, sözkonusu becerileri yaşamlarına kanalize etmeleri anlamını taşımaktadır.

Toplumdaki tüm bireylerin enformasyon okuryazarı kılınabilmesi doğrultusunda, farklı kullanıcı türleri için özel enformasyon okuryazarlığı programlarının hazırlanması gerekmektedir. Enformasyon okuryazarlığı programlarının etkinliği ise kütüphaneciler, eğiticiler, dernekler vd. kurumların ortak çabası ile olanaklı kılınabilir.

Bu bağlamda makalede enformasyon okuryazarlığının içeriği, birey ve toplum için gerekliliği, getirileri, yaşamboyu öğrenme sürecine yansımaları ve enformasyon okuryazarı toplum yaratmada kütüphanecilerin kimliği ve işlevi ele alınmaktadır.

Abstract

Information literacy for individuals means that should be aware of the fact that information is essential for problem solving and decision making and also they should know how to access and use information and furthermore integrate this experience in their daily life.

It is imperative that different information literacy programs be prepared in order to make all individuals information literate in a society. Effective in-

* Yrd. Doç. Dr. Oya Gürdal, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü Öğretim Üyesidir; e-posta:oyagurdal@hotmail.com

** Makale, 10-12 Eylül 1998 tarihleri arasında düzenlenen TKD XVIII. Genel Kurul ve III. Kütüphane Konferansı'nda sunulan bildirinin gözden geçirilmiş biçimidir.

formation literacy programs could be developed through coordinated activities of librarians, educators, associations and cultural institutions.

This article deals mainly with the essence of information literacy, its importance and contributions to the individual and society for lifelong learning, and also the role of librarians they play in the creation of a information literate society.

Anahtar Kelimeler: *Enformasyon Okuryazarlığı, Yaşamboyu Öğrenme, Eğitim-Okuryazarlık*

Keywords: *Information Literacy, Lifelong Learning, Education-Literacy*

Giriş

Yaşamboyu öğrenme, birey ve toplumlar için yeni yetiler, nitelikler elde etmenin ve güç kazanmanın önemli bir aracı haline gelmiştir. Yaşamboyu öğrenme sürecine katılım, kimi becerilere sahip olmayı gerektirmektedir. Değişim ve gelişim sürecinin kazandığı ivmeye paralel olarak, günümüzde devletler de bir ikilem ile karşı karşıya bulunmaktadır. Ekonomi ve teknoloji odaklı değişim ve gelişim olguları, varolanın çok üstünde yeni ve yüksek düzeyli niteliklere sahip insangücünü gereksindirirken sözkonusu gereksinimi karşılama çabası ile geliştirilen eğitim politikaları, değişimin kazandığı ivmeyi yakalayamaz hale gelmiştir. Devletler bir taraftan değişimin getirdiği nitelik ve kaliteye gereksinim duyarken, diğer taraftan da sözkonusu nitelik ve kaliteyi oluşturma sorumluluğunu taşımaktadır. Bundan ötürü çağdaş devlet anlayışı, ‘bilgi güçtür’ parolası ile resmi eğitim süresi boyunca ve sonrasında, birey ağırlıklı, kendi kendine öğrenme konusuna önem vermekte ve yaşamboyu öğrenme bilincine varan toplum yaratma yönünde çaba göstermektedir. Okuryazarlık, bu bağlamda yaşamboyu öğrenme sürecinin hem girdisi ve hem de ürünüdür.

Okuryazarlık, yaşamboyu öğrenme bilincini yaratma, bu bilinci yayma ve daha etkin öğrenme için bireylerin yeni yetileri kazanmaları yönünde etkiye de sahiptir (OECD, 1995: 22).

Okuryazarlık terimi bugün içeriğinde pekçok okuryazarlık türlerini taşımaktadır. Literatürde kullanılan kimi okuryazarlık tanımlamaları, yayınlanan kitap başlıklarından alınan örneklerle özetlenebilir: Bilgisayar okuryazarlığı, bilim okuryazarlığı, coğrafya okuryazarlığı, dans okuryazarlığı,

dünya okuryazarlığı, eleştirel okuryazarlık, ekonomi okuryazarlığı, eskiçağ okuryazarlığı, kültür okuryazarlığı, kütüphane okuryazarlığı, medya okuryazarlığı, sinema okuryazarlığı, siyaset okuryazarlığı, tarih okuryazarlığı, teknoloji okuryazarlığı, televizyon okuryazarlığı, tüketiciler okuryazarlığı, yurttaşlık okuryazarlığı (Snavely, 1997:12). Bununla birlikte literatürde enformasyon okuryazarlığı, işlevsel okuryazarlık, küresel okuryazarlık, matematik okuryazarlığı ve teknik okuryazarlık terimleri de kullanılmaktadır. Eğitim uzmanları, yıllardır, özellikle yazılı, basılı, görsel, kültürel, bilgisayara ilişkin, bilimsel okuryazarlığı da içeren genel okuryazarlık türlerinin, herbirinin, önemi konusunda bir anlayışa sahiptirler. ğrenme sürecini yaşayan bireylerin, herbiri diğerinden ayrı işleyen ve farklı çalışma geleneğine sahip olan bu okuryazarlık türlerini, çalışma konularının daha kolay üstesinden gelebilmeleri için, yaşamaları gerektiği vurgulanmaktadır (Hancock, 1993:1).

Yukarıda başlıklar halinde özetlenen okuryazarlık türleri, ağırlıklı olarak, belli bir disipline ya da o disiplinin belli bir dalına odaklanmış görüşleri içermektedir. Buna karşın enformasyon okuryazarlığı, diğer okuryazarlık türlerinin herbirinin bireyde oluşumu için önceliği ve gerekliliği olan, içeriği daha zengin bir terimdir (Breivik, 1991).

Enformasyon Okuryazarlığının İçeriği

Enformasyon okuryazarlığı terimi, ilk kez 1974'te Paul Zurkowski tarafından ABD Ulusal Kütüphaneler ve Enformasyon Bilimi Komisyonu'na (National Commission on Libraries and Information Science) sunulan raporda kullanılmıştır (Doyle, 1994: 5).

Enformasyon okuryazarlığı için, ilkin, 'enformasyon okuryazarı olma' biçiminde çok genel bir tanımlama getirilmiştir. Amerikan Kütüphane Derneği Enformasyon Okuryazarlığı Komitesi Kullanıcı ğretim Kılavuzu'nda (ALA User Instruction for Information Literacy Committee) enformasyon okuryazarlığı, "bireysel ve meslek yaşamda etkin ve yeterli biçimde enformasyonu bulma, değerlendirme ve kullanma yetisi" biçiminde tanımlanmıştır (Mc Crank, 1991: 40).

Enformasyon okuryazarlığı'nın daha içerikli tanımlamasında, enformasyon okuryazarı olan bireyin özellikleri üzerinde durulmaktadır. Enformasyon okuryazarı olan bir birey;

- Doğru ve yeterli enformasyonun, karar verme için bir temel teşkil ettiğinin bilincinde olan;
- Enformasyonun bir gereksinim olduğunun ayırıcında bulunan;
- Soruları enformasyon gereksinimlerine dayalı biçimde formüle eden;
- Potansiyel enformasyon kaynaklarını belirleyen;
- Başarılı tarama stratejileri geliştiren;
- Bilgisayar ve diğer teknoloji ürünlerine dayalı enformasyon kaynaklarına erişen;
- Enformasyonu değerlendiren;
- Uygulamaya dönüşümü için enformasyonu organize eden;
- Yeni enformasyonu bilginin varolan yapısına entegre eden;
- Eleştirel düşünme ve sorun çözme aşamasında enformasyonu kullanan bireydir (Doyle, 1994: 3).

Literatürde enformasyon okuryazarlığı teriminin kullanımı üzerine çeşitli tartışmalar bulunmaktadır. Kimi görüşlere göre enformasyon okuryazarlığı, bibliyografik eğitim ve/veya kullanıcı eğitimi ile eş değerdir. Bununla birlikte ağırlıklı görüş, enformasyon okuryazarlığı'nın, bireylerin enformasyon bilincini kazanmaları ve eleştirel düşünme yetilerini enformasyona dayalı biçimde geliştirmelerini mümkün kılma yönünde, bibliyografik eğitim ya da kullanıcı eğitimi'nin çok ötesinde bir misyon üstlendiği doğrultusundadır.

Arp, ne enformasyon okuryazarlığı'nın ne de bibliyografik eğitim'in, alanın kuramcıları ve uygulayıcıları tarafından iyi bir şekilde tanımlandığını, bundan ötürü bu sorunun parametreleri, bir başka deyişle değişkenleri, açıklanmaya devam edilmez ise büyük ölçüde karışıklığın ortaya çıkacağını belirtmektedir (Arp, 1990: 49). Bu bağlamda özellikle kütüphaneciler ve akademisyenler tarafından enformasyon okuryazarlığı teriminin içeriğinin açık bir biçimde ortaya konması, bibliyografik eğitim'den farkının belirlenmesi çabası ile varolan karşıt görüşlerin çözümlenebileceği anlayışı bulunmaktadır.

ALA, enformasyon okuryazarlığı'nın bibliyografik eğitim'den farklılığını belirleme yönünde getirdiği tanımlamada, enformasyon okuryazarı olabilmek için, bir bireyin enformasyona gereksinim duyduğu anın farkına varabilmesi, gereksindiği enformasyonun yerini belirleyebilmesi, onu değerlendirebilmesi ve etkin biçimde kullanma yetisine sahip olabilmesi koşullarını öne sürmüştür (Snaveley, 1997:9). Oysa bibliyografik eğitim'de bireye, yalnızca uygun tarama stratejisi ve uygun kaynaklar ile gereksinim duyduğu bil-

ginin yerini belirleme yetisi kazandırılmaktadır. Bibliyografik eğitim ile kullanıcıya kazandırılması hedeflenen yetiler, kişisel çaba ve bireysel niteliklere bağlı olarak gelişmektedir.

Hannelore Rader ve William Coons da, enformasyon okuryazarlığı ve bibliyografik eğitimin eş anlamlı olmadığını belirtmektedir. Bibliyografik eğitim, genellikle bir soru ve/veya soruna ilişkin yanıt alma ya da arama sürecini içerirken enformasyon okuryazarlığı, elde edilen enformasyonu etkin bir biçimde değerlendirme, ondan yararlanma ve kullanma sürecini de içermekte ve bireyleri bu bağlamda eğitme yoluyla, yaşamboyu öğrenme anlayışının kazandırılmasına katkıda bulunma işlevini de yerine getirmektedir (Snavely, 1997: 10).

Enformasyon okuryazarlığı, özetle, sorun çözme ve karar verme aşamasında enformasyona etkili bir biçimde erişim, değerlendirme ve kullanma yetisi olarak tanımlanabilir. Enformasyon okuryazarlığının birey ve toplumlar için yararlılığını ve geniş kitlelere yayımını, resmî eğitim gören öğrencilere enformasyon okuryazarlığı yetisini kazandırmayı hedefleyen eğitici ve kütüphanecilerin birlikte hazırlayacakları programlar olanaklı kılacaktır.

Enformasyon Okuryazarlığının Önemi

Enformasyon okuryazarlığı, enformasyonun bir gereksinim olduğunun ayırında olmayı, etkin biçimde onun varlığını ve/veya yerini belirleyebilmeyi, ona erişimi, onu organize etmeyi ve kullanmadan önce alınan enformasyonu değerlendirmeyi gerektirmektedir. Yaşamboyu öğrenme sürecinde enformasyon okuryazarı olan birey, enformasyon kaynaklarının da daha etkin kullanıcısıdır; bireysel ve iş yaşamına daha iyi hazırlanmış yurttaştır; çalışma yaşamında ve günlük yaşamda enformasyonu kendi yararına nasıl kullanacağını bilir. Bununla birlikte geleceğin çalışma yeri, enformasyon okuryazarı bireyleri gereksindirecek ve zorunlu kılacaktır (Hancock, 1993: 1).

Enformasyon okuryazarlığı süreci, yalnız bir dizi becerileri öğrenmeyi değil aynı zamanda öğrenmeden anlam çıkarmak üzere yeni bir düşünme yolu gerektirmektedir (Doyle, 1994: 29).

Hannelore Rader, enformasyon okuryazarı bir birey ve/veya toplumun karakteristiklerini sunmaktadır. Enformasyon okuryazarı olmak şu işlevlerin yerine getirildiği ya da getirileceği anlamını taşımaktadır:

- Bir enformasyon ve/veya teknoloji çevresinde başarılı olmak ve varlığını sürdürmek;
- Demokratik bir toplumda verimli, sağlıklı ve doyurucu bir yaşam sürülmesine önderlik etmek;
- Hızla değişen çevreyi etkin bir şekilde ele almak;
- Gelecek kuşak için daha iyi bir gelecek sağlamak;
- Bireysel ve çalışma yaşamına ilişkin sorunların çözümü için uygun enformasyonu bulmak;
- Yazı yazma ve bilgisayar yeterliliklerine sahip olmak (Rader, 1991: 26).

Enformasyon okuryazarı birey, özetle, bir enformasyon toplumunda yaşamboyu öğrenmenin ne olduğunu ya da yaşamboyu nasıl öğreneceğini bilen bireydir (Rader, 1991: 26). Enformasyon okuryazarlığı yetilerinin ve anlayışının edinilmesi, bu anlayış ve yetilerin geniş bir ölçekte sınanması, en azından yükseköğretimde olağanüstü bir güç anlamını taşımaktadır (Snavely, 1997: 10). Enformasyon okuryazarlığı, bir başka deyişle, tüm öğrenenler ya da yaşamboyu öğrenmeyi zevk edinen ve benimseyenler için potansiyel bir güç aracıdır; bireyleri kaynağa dayalı öğrenme yaklaşımına erdiren bir güçtür (Hancock, 1993: 1). Bunun yanında diğer okuryazarlık türlerinden olan iyi bir bilgisayar okuryazarlığı’nda, doğrudan bağlantılı (online) enformasyon kaynaklarının varlığının bilinmesi, sözkonusu kaynaklara etkin biçimde erişilebilirlik ve kullanım yetisi için enformasyon okuryazarlığının önemi yadsınamaz. Üstelik, insanların, iyi bir bilim, kültür, kütüphane vd. okuryazar birey niteliğini taşıyabilmeleri için de enformasyon okuryazarlığı yetilerine sahip olmaları da gerekmektedir.

Enformasyon Okuryazarlığı’nın Resmi Eğitim Süresine ve Yaşamboyu Öğrenme Sürecine Yansımaları

Geleneksel olarak okullar, bireylere ‘öğrenmenin nasıl öğrenildiği’ bilgisini ve yöntemini kazandıran kuruluşlardır. Temel öğrenme yetileri, soruları formüle etmeyi, potansiyel enformasyon kaynaklarına erişimi, doğruluk ve yerinde-lik açısından enformasyonu değerlendirmeyi, enformasyonu organize etmeyi, edinilen enformasyonu orijinal soruları yanıtlamak üzere özümsemeyi ve uygulama alanına geçirmeyi içermektedir; enformasyonun yaşama aktarılması, sürecin son ve en değerli aşamasıdır. Çünkü enformasyonun sadece bulunması değil onun uygun biçimde kullanımı, öğrenci ve/veya öğrenen birey üzerin-

de güdüleyici etki yaratmaktadır (Doyle, 1994:1). Bu bağlamda eğitimin hedefleri ile enformasyon okuryazarlığı'nın misyonu arasında organik bir bağ bulunmaktadır. Bundan ötürü enformasyon okuryazarlığı olgusu, çağdaş eğitim programlarının önemli bir unsuru olarak algılanmaktadır.

ABD'de "Goals 2000" ya da "America 2000" adıyla anılan programda, birinci hedef, okulun temel amacının çocukların öğrenmeyi nasıl öğreneceğini bilme, enformasyonun değerini kavrama ve pozitif davranışlara sahip olma yetilerini kazanmalarına olanak tanıma ve sözkonusu anlayışa sahip olunması gerektiği görüşünü içermektedir. Anılan programın içeriğini tanımlayan raporda, bireylerin enformasyonun değerini, daha okul öncesi eğitimde, ailelerini ve ilk öğretmenlerini izleme yoluyla edindiği, okuma ve enformasyona erişim güdüsünün bu ilk örnekler ile başladığı vurgulanmaktadır; bununla birlikte raporda, ailelerin, enformasyonun değerini bilmeleri ve çocuklarına etkin bir biçimde enformasyona erişim, değerlendirme ve kullanma stratejilerini göstermeleri gerektiği, pekçok ailenin ise bu yetiyi henüz elde ettiği, bundan dolayı ailelere de yetişkin okuryazarlığı programları uygulamanın hedef olarak belirlendiği de vurgulanmaktadır. Raporda, ayrıca, yaşamboyu öğrenme sürecinin bir döngü olduğu, kaynaklara gereksinim duyma ve yetişkinlerin becerilerini geliştirmenin gelecek kuşağı etkileyeceği vurgulanmaktadır (Doyle, 1994: 22).

Enformasyon okuryazarı bir çevrede öğrenciler, kendi kendine öğrenme sürecine yönelmeleri için güdülenmekte, öğretmenlerin de öğrencilerini, daha serüvenci yaklaşım aracılığıyla, güdüleme çabaları kolaylaşmaktadır. Enformasyon okuryazarı çevrede öğrenciler, içeriği zengin enformasyon kaynaklarını aramakta, bir içerik anlayışına sahip olmakta, öğrenilen içerik hakkında sorular sormakta, öğrenme için bireyleri, çevreyi ve diğer araçları kullanmakta, kendi kendine öğrenme konusunu düşünmekte, değerlendirmekte ve bu konuda sorumluluk almaktadır. Bu öğrenciler, öğrenen bireyler olarak kendilerini iyi hissetmektedirler. Bundan ötürü öğretmenler, öğrencileri için enformasyon okuryazarı bir çevre yaratmaya çalışmakta, bilginin statik olduğu, öğrenme sürecini kendi içine çeken, söyleve dayalı öğrenme görüşünden vazgeçmektedir. Öğretmenler, okullarının kütüphane uzmanlarının deneyimlerini değerlendirerek, enformasyon okuryazarlığı programını planlama sürecinde, birlikte araştırma yapmaya yönelmekte, öğrencilerin soru ve/veya sorun çözme becerileri ve sosyal becerileri kazanmaları için kütüphanecilerle işbirliğine gitmektedirler. Öğretmenler, böylece öğrencilerini, basılı ve elektronik ortamdaki öğrenme araçlarını tanımaları ve ders kitaplarından öteye gitmeleri için güdülemektedirler (Hancock, 1993: 1-2).

Enformasyon okuryazarlığı, geleneksel eğitim sisteminde öğrencinin gereksindiği hap olarak nitelenen enformasyona erişim için öğretmene güvenmek zorunda olduğu anlayışını ve bağımlılığı elemine etmektedir. Aktif öğrenmeyi olanaklı kılan enformasyon okuryazarlığı ile öğrenciler, öğrenimlerini daha fazla kontrol altında tutmakta, öğretmen tek bilge olma rolünden sıyrılmakta, öğretmenin bireysel düzeyde ifade ya da küçük grupta karşılıklı etkileşimi kolaylaştırıcı rolü daha önemli kılınmakta ve böylece eğitimin temel ilkesi sayılan bireyde özgüven ve özsaygının oluşumu pekişmektedir.

Enformasyon okuryazarlığı, kaynağa dayalı bir öğrenme çevresinde gelişmektedir. Böyle bir çevrede öğrenciler ve öğretmenler, uygun enformasyon kaynaklarını belirleme yanında onlara nasıl erişecekleri konusunda karar verirler. Onlar, ders kitapları, ansiklopediler, dergiler, gazeteler, kitaplar vd. geleneksel basılı kaynaklardan başka film, kaset, slayt vd. görsel-işitsel bilgi kaynaklarını, videodisk, CD-ROM veritabanları gibi elektronik ortamdaki bilgi kaynaklarını kullanırlar. Onlar hem bilgiye erişim hem de öğrenen topluma katılım için Internet gibi bilgisayar ağlarının ve uziletişim araçlarının da kullanıcılarıdır; bununla birlikte veri toplama kaynağı ve öğretim aracı olarak çok ortamlı (multimedia) teknolojilerden de yararlanmaktadırlar. Enformasyon okuryazarı çevrede bulunan öğrenci ve öğretmenler, sözü edilen kaynakların birçoğunun öncelikle yerini belirlemek ve sonrasında da yararlanmak üzere artık medya merkezi olarak nitelenen okul kütüphanelerini “school library media center” kullanmaktadırlar. Bununla da yetinmeyip daha zengin içerikli bilgi sağlamak için yerel toplulukları sınıfın duvarları içine alma yanında iş dünyası, sosyal hizmet kurumları, halk ve üniversite kütüphanelerinden alınan enformasyonu da eğitim ortamına katmaktadırlar. Kablolulu TV, radyo yayınları gibi iletişim araçları yanında ulusal ve evrensel nitelikli basılı ve/veya elektronik hizmetlerden sağlanan enformasyon da eğitim materyeli olarak değerlendirilmektedir. Enformasyon okuryazarı öğrenciler, enformasyon kaynaklarının daha etkin kullanıcılarıdır; enformasyonun çeşitli tekniklerin kullanımı ile toplandığını, farklı ilgi alanlarına hizmet ettiğini ve değerli mesajlar içerdiğini öğrenmekte; kullandıkları kaynaklar hakkında karar vermede daha seçici ve eleştirel olmaktadır (Hancock, 1993: 2).

Günümüzün eğitim sistemi, enformasyon çağına hazırlanan bir öğrenci ve çalışan kuşağı yetiştirme hedefine odaklanmıştır. Bu hedefe erişim, bireysel düzeyde yeni becerileri gerektirmektedir. Okuma, yazma ve bilgisayarı kullanabilme yetileri, hâlâ önemini korumakla birlikte yeterli sayılmamaktadır. Günümüz koşulları, bireyin, enformasyona erişebilmesini, onu kulla-

nabilmesini, başkaları ile verimli biçimde çalışabilmesini, bilgisayar ve enformasyon teknolojisi ürünlerini kullanabilmesini ve eleştirel düşünme yetisine sahip olmasını zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda enformasyon okuryazarlığı, enformasyon çağında yaşamak için bireylerin gereksinim duyduğu ve/veya duyacağı sözü edilen becerilerin tematik bir sentezidir. Enformasyon okuryazarı kılınmış bireyler, eğitim sürecindeki enformasyonu yorumlama ve kullanma yetileri ile araştırma yapmada da yeterlilik kazanmaktadır. Böylece enformasyon okuryazarlığı bir tema olarak, ekonomi ve eğitimdeki evrimsel geçiş sürecinde gereksinimi duyulan devrimci değişimleri ortaya çıkaracak araçları hazır kılmakta ve bireylerin yaşanan değişim sürecini sarsıcı değil geçiş süreci olarak değerlendirmelerini olanaklı kılmaktadır. Enformasyon okuryazarı yurttaşlar, işte ve yaşamın her anında enformasyonu, kendileri için en etkin biçimde nasıl kullanacaklarını bilirler. Bu bireyler enformasyonun gücünün ve değerinin ayırındadırlar. Onlar, hem bireysel yaşamlarında, hem de toplumlarındaki soru ve sorunları belirleme aşamasında enformasyonun gereksinim olduğuna inanırlar. Enformasyon okuryazarı bireyler, yaşamboyu öğrenme için donanımlıdırlar çünkü onlar nasıl öğreneceklerini bilirler (Doyle, 1994: 2,4; Hancock, 1993: 3).

Bugünün ve geleceğin işyeri de yeni becerilere sahip çalışanı gerektirmektedir. Küresel pazarda, "gigabyte"larla gönderilen veri/bilgi/enformasyon seli içerisinden, bireylerin, bireysel ve çalışma yaşamı için gerekli olanlarını ayıklaması, türleştirmesi, değerlendirilmesi, sentezlemesi, yorumlaması ve yaşamına kanalize etmesi gerekmektedir. Bu becerilerin bireydeki eksikliği, ulusal anlamda niteliksiz sosyal yaşam, çalışma yaşamında düşük verimlilik, kalitesiz mal ya da hizmet üretimi ve kaynak kaybına yol açmaktadır. Bu sebeple toplumdaki her düzeydeki bireyin enformasyon okuryazarı kılınması ve böylece değişim sürecinin olumlu getirilerini fırsat olarak değerlendirmesi, sürecin olumsuz getirilerini de sarsıcı değil geçiş aşaması olarak algılaması ve yaşaması olanaklı kılınmalıdır.

Enformasyon Okuryazarlığının Kütüphanecilere Yansımaları

Enformasyon okuryazarlığı, üstü kapalı biçimde bireylerin, bilgi ve/veya enformasyon kaynaklarını kullanması, kütüphaneci ve diğer bilgi uzmanlarının, çok genel anlamda, temel enformasyon becerilerini edinmesi anlamına gelmektedir. Ancak bu durum, kütüphaneciler için mesleki kaygı konusu olmamalı ve enformasyon toplumu yaratma sorumluluğunu üstlenen bireyler

olarak yeni uzmanlık ya da çalışma alanları yaratma ve ayrıntı düzeyinde gerçekleştirmeyi hedefledikleri mevcut çalışma konularını yaşama aktarmak için bir fırsat olarak değerlendirilmeli ve aşağıda öne sürülen sorulara yanıt aranmalıdır:

Kütüphaneciler, enformasyon okuryazarlığı anlayış bilgisine sahipler mi? Enformasyon okuryazarlığının içeriği, önemi, getirileri ve mesleğe yansımaları konusunda yeterince bilgililer mi? Enformasyon okuryazarlığı anlayışını topluma yayma sorumluluklarını yerine getirebilmek için gerekli vizyona sahipler mi? Enformasyon okuryazarı toplum ve/veya enformasyon toplumu yaratma sürecinde üzerlerine düşen sorumluluğu yerine getirmeye hazırlar mı, kendilerini bu konuda sorumlu ve hazır hissediyorlar mı?

Yukarıdaki soruların yanıtı bir başka sorunun yanıtında aranabilir. Enformasyon toplumu ve/veya enformasyon okuryazarı olmayı düşleyen birey ve toplumlar, yaşanan değişim sürecinin enformasyon odaklı olduğunun bilincindedir mi, bu bağlamda yaşamın her anında enformasyonun gereksinim olduğunun ayırdındalar mı; yukarıda sözü edilen sorumlulukları büyük ölçüde yerine getirecek bireylerin kütüphaneciler olduğu anlayış ve bilgisine sahipler mi, onlara inanıyor ve destek veriyorlar mı? Bu sorunun yanıtı olumsuz ise, o halde kendimizi ve gücümüzü galiba iyi anlatamıyoruz. Enformasyon bilincine sahip olmayan birey ve/veya toplumdan ilgili soruya olumlu yanıt getirmesi de beklenemez. Eğer enformasyon anlayışı açısından bilinçsiz bir toplumdan sözediyorsak o halde onları bilinçlendirmek yine biz kütüphanecilerin görev ve sorumluluğunda. Bugün gelişmiş ülkelerin başında gelen ABD’de dahi toplumdaki bireyleri enformasyon konusunda bilinçlendirmek üzere, kütüphanecilik ile ilgili kuruluşların devlet destekli geliştirdiği çok sayıda program bulunmaktadır. İlgili programlar, makalenin sınırları göz önünde tutularak başka bir yazıda ele alınacaktır.

Sonuç

Enformasyon okuryazarlığı, bir yerde, toplumdaki her yaş ve düzeydeki bireyin kendi kendisinin bilgi erişim uzmanı olması anlamına gelmektedir. Sözü edilen oluşum, kütüphanecilerin temel enformasyon becerilerinin bireylerle öğretilmesi ile gerçekleşebilir. Bu bağlamda kütüphanecilerin, bir taraftan enformasyon okuryazarı toplum ve/veya enformasyon toplumu yaratma sorumluluğu ile bireyleri bilinçlendirmek ve bilgilendirmek için çaba gösterirken, diğer taraftan yeni bilgi ve uzmanlık alanlarına yönelmeleri, değiş-

min getirilerine hazır olmaları, değişen gereksinimlere yanıt vermek üzere sürekli eğitim programları ile desteklenmeleri, hepsinden de önemlisi yaşamboyu öğrenme anlayış ve ilkesine sahip olmaları gerekmektedir. Çünkü enformasyon toplumuna geçiş sürecinde kütüphaneciler, bilgilenme bilinci, bilgiye erişim ve kullanım yetileriyle toplumun ilerisinde bulunmaktadır. Bununla birlikte kütüphanecilerin, resmî eğitim boyunca edindiği yetilerin uzun süre korunamayacağı dikkate alındığında, iyi bir enformasyon okuryazarı olmaları gerekmektedir.

Değişen kullanıcı gereksinimlerini belirleme, farklı bilgi ve/veya enformasyon altyapısına sahip kullanıcılara hizmet sunma sorumluluğunu taşıyan kütüphanecilerin, giderek artan oranda sosyal çevreyi değiştiren enformasyon teknolojisi ürünlerini de enformasyona erişim için kullanılabilir fırsat olarak değerlendirme anlayışına ve bu fırsatın bilgi gerektirdiği ve gerekli becerilerin çaba göstermeden, çok kolaylıkla edinilemeyeceği bilincine sahip olmaları gereği de kuşkusuz ki bir gerçek; bundan ötürü yaşamboyu öğrenme etkinliği olan enformasyon okuryazarlığı olgusunun, kendi disiplini-miz açısından irdelenmesine, kütüphanecilik eğitimi sırasında dikkate alınmasına, enformasyon okuryazarı bir çevrenin oluşumu için de kütüphaneciler, eğitimciler, akademisyenler ve ilgili tüm kuruluşların işbirliği ile hazırlanacak iyi hedeflenmiş program ve/veya kampanyaların yaşamboyu öğrenme sürecine kanalize edilmesine gereksinim bulunmaktadır. Çünkü geleceğimiz, yeni bilgilere ve daha üst düzeyde eğitilmiş insanlara bağlı olarak biçimlenecektir.

KAYNAKÇA

- Arp, Lori. (1990). "Information literacy or bibliographic instruction: Semantics philosophy?" *RQ* 30 (1): 46-49.
- Breivik, P.S. (1991). "A Signal for the need to restructure the learning process", *NASSP Bulletin* 75 (535): 1-7.
- Doyle, Christina S. (1994). *Information literacy in an information society: a concept for the information age*. Syracuse, New York: ERIC Clearinghouse on Information & Technology.
- Hancock, Vicki E. (1993). *Information literacy for lifelong learning*. ERIC Digest CD-ROM-fulltext. Syracuse, New York: ERIC Clearinghouse on Information Resources.
- McCrank, Lawrence J. (1991). "Information literacy", *Library Journal* 116 (8): 38-42.

-
- OECD (1995). *Literacy, economy and society: Results of the first international adult literacy survey*. Paris: OECD.
- Rader, Hannelore. (1991). “Information literacy: a revolution in the library”, *RQ* 31 (1): 25-29.
- Snavely, Loanne ve Natasha Cooper, (1997). “The Information literacy debate”, *The Journal of Academic Librarianship* 23 (1): 9-13.